

OKOLNOSTI VYLUČUJÚCE PROTIPRÁVNOSŤ ČINU A ZÁNIK TRESTNOSTI (SANKCIONOVATEĽNOSTI) PRÁVNICKEJ OSOBY

Prvotným znakom každého správneho deliktu je, že ide o čin, ktorý je protiprávny. Ak by čin, ktorý sa prejavil vo vonkajšom svete, nebol protiprávny, potom by sme nemohli hovoriť o správnom delikte, pretože by nebol naplnený jeho základný pojmový znak; išlo by o čin, ktorý je pozitívnym právom povolený. Tento záver odôvodňuje aj znenie čl. 2 ods. 3 Ústavy SR, podľa ktorého každý môže konať to, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.²³³ Z tohto článku možno odvodiť aj jeden z tradičných princípov práva na spravodlivý proces, ktorý ukladá povinnosť zákonodarcovi definovať všetky konania a opomenutia konaní, ktoré považuje za natolko závažné, že odôvodňujú zásah do sféry jednotlivca zo strany verejnej moci. Ide o princíp *nullum crimen sine lege*. Ako sa uvádza, táto jednoznačnosť a presnosť sú podmienkami vyvodzovania administratívnoprávnej zodpovednosti.²³⁴

Spomenutý princíp, ktorý sa pôvodne považoval za osobitný princíp trestného práva, dnes nemožno vykladať zužujúco len na účely tohto právneho odvetvia. Slovenská republika ako účastník medzinárodného priestoru je členom mnohých medzinárodných organizácií, ktoré sa spolupodieľajú na definovaní nového rozsahu práv fyzických osôb a právnických osôb voči reprezentantom verejnej moci. Pre právnu prax má potom zrejme najväčší význam členstvo SR v Rade Európy, a to z toho dôvodu, že judikatúra ÚS SR a NS SR častokrát operuje tak Dohovorom, ako aj jednotlivými odporúčaniami Výboru ministrov Rady Európy. Tie síce majú pova-

²³³ Uvádza sa, že ide o jeden z aspektov princípu právneho štátu, ktorý definuje hranice slobodného priestoru konania a činnosti človeka, ktorý je všeobecne nelimitovaný. Hranicu tejto slobody môže vymedziť jedine zákon, ktorý môže buď zakázať konanie, alebo uložiť povinnosť konať. Povinnosť človeka niečo konať alebo sa niečoho zdržať teda musí byť výslovne určená. Doktrína právneho štátu je v užšom slova zmysle chápaná ako doktrína, v ktorej štát dáva právo a týmto právom je predovšetkým on sám viazaný (KLÍMA, K. In KLÍMA, K. a kol. 2009. *Komentár k Ústavě a Listině. 1. díl.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 73; KLÍMA, K. In KLÍMA, K. a kol. 2009. *Komentár k Ústavě a Listině. 2. díl.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 948).

²³⁴ MASLEN, M. In MASLEN, M., HRNČÁROVÁ, N. (eds.) 2014. *Trestnoprávna a administratívnoprávna zodpovednosť.* Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014, s. 181.

hu *soft-law*, avšak slúžia ako významná pomôcka pri formulovaní princípov, či už všeobecne právneho štátu, ale aj osobitne napríklad princípu dobrej verejnej správy, princípu spravodlivého procesu, atď. Dôsledkom tejto judikatúry pre prax je definovanie relatívne širokého diapazónu práv hmotnoprávneho, ale aj procesnoprávneho charakteru, ktorých cieľom je zaručiť jednotlivcovi, ktorý nedisponuje verejnomoenskými oprávneniami, aby bol k orgánom, ktoré týmito oprávneniami disponujú, v čo najširšom rozsahu rovnocenným partnerom.

Nullum crimen sine lege ako vedúca idea možného sankcionovania osôb nachádza svoju reflexiu predovšetkým v čl. 6 Dohovoru, ale napríklad aj v čl. 1 Odporúčania Výboru ministrov Rady Európy (91) 1 o správnych sankciách.²³⁵ Rozšírenie tohto princípu a povinnosť jeho nepodcenenia zo strany národných parlamentov, súdov či verejnej správy v oblasti správneho práva, možno odôvodniť najmä odkazom na spomenutý čl. 6 ods. 1 Dohovoru a autonómny výklad pojmu trestné obvinenie zo strany ESEP.²³⁶

Jedným z aspektov princípu *nullum crimen sine lege* je vyhlásenie určitého činu za rozporný s právnymi predpismi, t. j. za protiprávny. Z hľadiska verejnoprávnej koncepcie zodpovednosti možno povedať, že za protiprávne činy sú vyhlásené všetky trestné činy a všetky správne delikty.

Ak by niektoré konanie, alebo jeho opomenutie nebolo ustanovené ako protiprávne, v súlade s čl. 2 ods. 3 Ústavy SR by išlo o konanie, ktoré je štátom povolené, a teda nesankcionovateľné. Inými slovami, ak je určité konanie dovoľené, pripustené, aprobované, či dokonca prikázané, nemôže byť protiprávne.²³⁷

Okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu predstavujú jeden z významných inštitútov tak trestného práva, ako aj správneho práva. Obidve právne odvetvia s ním pracujú a využívajú ho; sú vyjadrené v Trestnom zákone a v zákone o priestupkoch. Iné právne predpisy z oblasti správneho práva sa explicitne týmto okolnostiam nevenujú.

Právna teória je ohľadom obsahu pojmu „okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu“ zásadne jednotná. Pre oblasť trestného práva sa vo vzťahu k okolnostiam vylučujúcim protiprávnosť činu uvádza, že ide o situácie, kedy čin trestne zodpovedného páchatela napĺňa znaky skutkovej podstaty uvedenej v osobitnej časti Trestného zákona, avšak pokiaľ tento čin spĺňa zákonné podmienky niektorej z okolností vylučujúcej protiprávnosť, nebude posudzovaný ako trestný čin, pretože mu chýba protiprávnosť.²³⁸ Protiprávnosť je základom trestného činu, pretože trestný čin je spácha-

²³⁵ Správne sankcie, ktoré sa môžu uplatňovať a podmienky, za ktorých ich možno uložiť, budú ustanovené zákonom.

²³⁶ K tomu pozri KISELYOVÁ, Z. In MASLEN, M. (ed.) 2015. *Právo na spravodlivý proces a správne trestanie*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2015, s. 91 a nasl.

²³⁷ PRÁŠKOVÁ, H. 2013. *Základy zodpovednosti za správny delikty*. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 335.

²³⁸ MENCEROVÁ, I. In MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol. 2013. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2013, s. 88.

ný porušením zákazu obsiahnutého v normách trestného práva hmotného.²³⁹ Platí, že okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu pôsobia od počiatku (*ex tunc*), keď bol čin spáchaný a spôsobujú, že konanie už v tomto okamihu nie je trestným činom; trestný čin ani trestnoprávna zodpovednosť páchatela vôbec nevzniknú.²⁴⁰ Ako odôvodnenie nevzniknutia potreby vyvodenia zodpovednosti sa uvádza, že v súlade s týmito okolnosťami nedochádza k porušovaniu ani ohrozovaniu zákonom chránených záujmov, ale, naopak, k ich ochrane. (...) Pri všetkých okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť ide o čin dovolený, pretože nie je pre spoločnosť škodlivý, ale prospešný.²⁴¹

Od okolností vylučujúcich protiprávnosť činu je nevyhnutné odlišiť aj okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť. Pre okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť platí, že činu inak trestného sa dopustí osoba, ktorá nie je spôsobilým subjektom trestného práva, jej čin je síce protiprávny, ale jej zodpovednosť je vylúčená z dôvodu existencie okolností vylučujúcich trestnú zodpovednosť (nízky vek, nepričetnosť), preto na strane páchatela nemôže dôjsť k jeho potrestaniu.²⁴² V prípade správnoprávnej zodpovednosti právnickej osoby nemožno hovoriť o týchto okolnostiach, keďže sa vzťahujú len na osoby fyzické. Ako uvediem ďalej, okolnosť vylučujúca administratívnu zodpovednosť právnickej osoby je zakotvená v § 6 ZoP.

Pre úplnosť treba dodať, že tretím inštitútom, ktorého dôsledkom je beztrestnosť páchatela, sú dôvody zániku trestnosti. K uvedenému inštitútu sa uvádza, že ide o prípady, kedy trestne zodpovedný páchatel spáchal trestný čin a až po jeho spáchaní nastanú zákonné skutočnosti, ktoré spôsobia zánik trestnosti činu. V týchto prípadoch, na rozdiel od okolností vylučujúcich protiprávnosť činu, vznikol hmotnoprávny vzťah medzi páchatelom a štátom, avšak následne zo zákonných dôvodov štát stráca záujem brať páchatela na trestnú zodpovednosť.²⁴³ Zásadne možno uviesť, že tieto dôvody vznikajú až dodatočne (*ex nunc*), pričom pri nich dochádza k tomu, že pôvodné trestné správanie stratilo svoju spoločenskú škodlivosť, a preto aj protiprávnosť a trestnosť.²⁴⁴

Trestný zákon za okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu označuje krajnú núdzu, nutnú obranu, oprávnené použitie zbrane, dovolené riziko, výkon práva a po-

²³⁹ BURDA, E. 2012. *Nutná obrana a ďalšie okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 2.

²⁴⁰ KUCHTA, J. In KRATOCHVÍL, V. a kol. 2009. *Kurs trestného práva. Trestní právo hmotné. Obecná časť*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 360.

²⁴¹ BALÁŽ, P. 2005. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Bratislava : VEDA vydavateľstvo SAV, 2005, s. 122.

²⁴² VRÁBLOVÁ, M. In MAŠLANYOVÁ, D. a kol. 2011. *Trestné právo hmotné*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011, s. 102.

²⁴³ MENCEROVÁ, I. In MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol. 2013. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2013, s. 88-89.

²⁴⁴ KUCHTA, J. In KRATOCHVÍL, V. a kol. 2009. *Kurs trestného práva. Trestní právo hmotné. Obecná časť*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 361.

vinnosti, súhlas poškodeného a plnenie úlohy agenta.²⁴⁵ K okolnostiam vylučujúcim trestnú zodpovednosť zaraďuje vek a nepričetnosť²⁴⁶ a k inštitútom upravujúcich zánik trestnosti zaraďuje zmenu zákona, účinnú ľútosť, premlčanie trestného stíhania. Zaraďujeme k nim aj smrť páchatela a amnestiu prezidenta.²⁴⁷

Pre oblasť správneho práva možno uviesť, že táto problematika nie je spracovaná na takej podrobnej úrovni, avšak v literatúre sa vo vzťahu k priestupkom uvádza, že priestupkom môže byť iba nedovolený, protiprávny čin. Ak chýba znak protiprávnosti, nemožno zodpovednosť vyvodzovať, pretože dovolený čin, aj keď sa svojimi znakmi podobá na priestupok, nenapĺňa skutkovú podstatu priestupku, a ani nie je nebezpečný pre spoločnosť,²⁴⁸ prípadne sa uvádza, že konanie v dôsledku aplikácie okolností vylučujúcich protiprávnosť činu už v čase činu nevykazuje pojmové znaky priestupku,²⁴⁹ a preto nemôže ísť o priestupok.

K okolnostiam vylučujúcim protiprávnosť činu v oblasti priestupkov sa zaraďuje nutná obrana, krajná núdza, porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe a konanie na príkaz.²⁵⁰ Právna teória vo vzťahu k správnym deliktom, kde subjektom sú tak osoby fyzické, ako aj právnické, uvádza, že sa k nim ďalej zaraďujú súhlas poškodeného, prípustné riziko, oprávnené použitie zbrane, výkon práva a plnenie zákonnej povinnosti (výkon subjektívneho práva, plnenie zákonnej povinnosti, plnenie príkazu alebo rozkazu).²⁵¹ K okolnostiam vylučujúcim administratívnu zodpovednosť sa priraďuje vek páchatela a nepričetnosť. K okolnostiam znamenajúcim zánik trestnosti za správny delikt sa zaraďuje zmena zákona, účinná ľútosť, uplynutie lehoty na vyvodenie zodpovednosti, zánik spoločenskej škodlivosti správneho deliktu, smrť alebo zánik páchatela, vyhlásenie amnestie.

²⁴⁵ Pozri § 24 až 30 TZ; ČENTĚŠ, J. a kol. 2013. *Trestný zákon. Velký komentár*. Bratislava : Eurokódex 2013, s. 46-66; BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. 1. časť*. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 155-270.

²⁴⁶ Pozri § 22 a 23 TZ. Výklad pozri napríklad ČENTĚŠ, J. a kol. 2013. *Trestný zákon. Velký komentár*. Bratislava : Eurokódex 2013, s. 43-46; STIFFEL, H., TOMAN, P., SAMÁŠ, O. 2010. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : Iura Edition, 2010, s. 65-68.

²⁴⁷ Pozri § 84 až 88 TZ. Výklad pozri napríklad STIFFEL, H., TOMAN, P., SAMÁŠ, O. 2010. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : Iura Edition, 2010, s. 211-220; ČENTĚŠ, J. a kol. 2013. *Trestný zákon. Velký komentár*. Bratislava : Eurokódex 2013, s. 155-168.

²⁴⁸ PRÁŠKOVÁ, H. In HENDRYCH, D. a kol. 2009. *Správní právo. Obecná část*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 455.

²⁴⁹ VRABKO, M. In ŠKULTĚTY, P. a kol. 2005. *Správné právo hmotné. Všeobecná část*. Bratislava : VO PraF UK, 2005, s. 154.

²⁵⁰ Pozri CEPEK, B. In VRABKO, M. a kol. 2012. *Správné právo hmotné. Všeobecná část*. Bratislava : C. H. Beck, 2012, s. 285; VRABKO, M. In ŠKULTĚTY, P. a kol. 2005. *Správné právo hmotné. Všeobecná část*. Bratislava : VO PraF UK, 2005, s. 153; PRÁŠKOVÁ, H. In HENDRYCH, D. a kol. 2009. *Správní právo. Obecná část*. Praha : C. H. Beck 2009, s. 455.

²⁵¹ PRÁŠKOVÁ, H. 2013. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 335-360.

V nasledovných dvoch podkapitolách sa najprv zameriam na teoretické rozpracovanie okolností vylučujúcich protiprávnosť činu, pričom sa budem zaoberať len tými, ktoré majú význam z hľadiska správnych deliktov, ktorých subjektom je právnická osoba. Rovnako tak sa zameriam aj na okolnosti znamenajúce zánik trestnosti (sankcionovateľnosti) právnických osôb.

3.1 Okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu

Na základe uvedeného teoretického exkurzu možno syntézou názorov dospieť k niekoľkým záverom týkajúcim sa okolností vylučujúcich protiprávnosť činu. Možno povedať, že teória správneho práva aj trestného práva vychádzajú pri definícii tohto pojmu z obdobných poznatkov a zásadne prichádzajú aj k rovnakým záverom. Za protiprávne možno označiť akékoľvek konanie, ktoré je svojím charakterom v rozpore s pravidlom správania vyžadovaným právnou normou. Protiprávnosť je preto základným znakom skutkovej podstaty tak trestného činu, ako aj správneho deliktu. Bez protiprávneho konania by nebolo možné vyvodiť zodpovednosť za spáchaný čin. Uvedené predstavuje neuralgický bod pochopenia podstaty okolností vylučujúcich protiprávnosť činu. Ak konanie možno subsumovať pod niektorú z okolností vylučujúcich protiprávnosť činu, potom možno usúdiť, že čin nie je protiprávny, a teda nejde ani o trestný čin, ani o správny delikt.

Vzhľadom na právnú istotu je nevyhnutné dodať, že všetky okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu by mali byť zákonom ustanovené a malo by ísť o taxatívny výpočet.

Teória sa ďalej zhoduje aj v skutočnosti, že všetky okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu sú spoločensky žiaduce. Ak by zákonodarca neuznal niektoré z nich, bolo by možné uvažovať o prísnosti právnej úpravy, ktorá by postihovala ako sankcionovania hodné aj tie činy, ktoré v konečnom dôsledku majú spoločnosť chrániť.

V oblasti okolností vylučujúcich protiprávnosť činu sa zákon o priestupkoch a Trestný zákon zhodujú vo vzťahu k nutnej obrane a krajnej núdzi, hoci pre oblasti iných správnych deliktov než priestupkov sa už výpočet okolností vylučujúcich protiprávnosť činu zhoduje s výpočtom ustanoveným Trestným zákonom.²⁵² To platí len vo vzťahu k zodpovednosti fyzickej osoby. Okolnosť, ktorá je charakteristická len pre zákon o priestupkoch a nie pre Trestný zákon, je porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe a konanie na príkaz.²⁵³

²⁵² PRÁŠKOVÁ, H. 2013. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha : C. H. Beck, s. 335-360.

²⁵³ Ako uvediem ďalej, tak v tomto prípade sa nestotožňujem s právnou teóriou, ktorá označuje tento právny inštitút za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu.

Okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu sumarizuje Trestný zákon v § 24 až 30.²⁵⁴ Podľa týchto ustanovení ide o krajnú núdzu, nutnú obranu, oprávnené použitie zbrane, dovolené riziko, výkon práva a povinnosti, súhlas poškodeného a plnenie úlohy agenta. Pri podrobnom rozbere týchto inštitútov možno dospieť k záveru, že vo vzťahu k právnickej osobe možno z teoretického hľadiska za okolností vylučujúcu protiprávnosť činu označiť najmä výkon práva a povinnosti, dovolené riziko a súhlas poškodeného.²⁵⁵ Zvyšné okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu možno pripísať konaniu fyzických osôb.

3.1.1 Výkon práva a povinnosti

Túto okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu možno označiť za všeobecnú okolnosť, kde ostatné okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu sú vo vzťahu k nej špeciálne.²⁵⁶

Vo všeobecnosti je podstata výkonu práva a povinnosti videná v tom, že ak osoba vykonáva právo alebo povinnosť, ktorá má oporu v právnom poriadku, pričom výkon práva alebo povinnosti neodporuje právnomu poriadku, potom sa nedopúšťa protiprávneho deliktu. To znamená, že ak nejaká norma, ktorá je súčasťou právneho poriadku, prikazuje niektorému subjektu konať určitým zákonným spôsobom, potom takéto konanie nemôže byť protiprávne ani trestané.²⁵⁷ Z Trestného zákona vyplýva, že výkon práva a povinnosti môže vyplývať zo všeobecne záväzného právneho predpisu, z rozhodnutia súdu alebo iného orgánu verejnej moci, z plnenia pracovných či iných úloh alebo zo zmluvy, ktorá neodporuje všeobecne záväznému právnomu predpisu a ani ho neobchádza.

²⁵⁴ Možno sa stretnúť s názorom, že analógia v tomto prípade je prípustná (analógia *in bonam partem*), a preto sa okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu môžu aplikovať aj pre správne delikty, prípadne pre iné verejnoprávne normy sankčného charakteru. Administratívne delikty nemajú jednotný, zákonom ustanovený systém okolností vylučujúcich protiprávnosť činu a aj pri tých, ktoré majú zákonom definované nejaké okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu, sú tieto okolnosti nekompletné a ich znenia nedostatočné, prípadne sú užšie koncipované ako v trestnom práve (BURDA, E. In BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. 1. časť.* Praha : C. H. Beck, 2010, s. 158).

²⁵⁵ Zákon o trestnej zodpovednosti PO okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu špecificky neupravuje; upravuje len účinnú ľútosť, t. j. okolnosť znamenajúcu zánik trestnosti. Vzhľadom na znenie § 1 ods. 2 zákona o trestnej zodpovednosti PO, ak to povaha veci nevylučuje, sa na trestnú zodpovednosť právnickej osoby vzťahuje Trestný zákon, a teda aj ustanovenia o okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť činu. Rovnako to platí aj v prípade českého zákona č. 418/2011 Sb. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a řízení proti nim.

²⁵⁶ Napríklad aj konanie v krajnej núdži možno označiť za konanie, ktoré naplňa znaky výkonu práva; porovnaj POLÁK, P. In IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť.* Bratislava : Iura Edition, 2010, s. 194.

²⁵⁷ Porovnaj BALÁŽ, P. 2005. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť.* Bratislava : VEDA vydavateľstvo SAV, 2005, s. 129.

Výkon práva a povinnosti v sebe nesie dva uhly pohľadu. Prvý spočíva v tom, že osoba je oprávnená určitým spôsobom konať a druhý spočíva v tom, že osoba je povinná určitým spôsobom konať.

Vo vzťahu k výkonu práva, t. j. oprávnenia na určité konanie, treba uviesť, že sa skladá z výkonu práva ako takého, ale súvisí s ním napríklad aj výkon povolania, prípadne iných povolených činností.

Vo vzťahu k výkonu povinnosti možno uvažovať o plnení povinnosti, ale aj o plnení príkazu.

Ak budeme uvažovať v týchto súvislostiach o okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť činu právnickej osoby, potom možno ako príklad uviesť nasledovné.

Oprávnenie na konanie založené rozhodnutím je napríklad oprávnenie, ktoré vznikne rozhodnutím súdu pri zrušení a vysporiadaní spoluvlastníctva rozdelením veci, keď súd môže zriadiť vecné bremeno k novovzniknutej nehnuteľnosti v prospech vlastníka inej novovzniknutej nehnuteľnosti podľa § 142 ods. 3 OZ.

Oprávnením súvisiacim s výkonom povolania alebo inej povolenej činnosti je napríklad oprávnenie podnikáť v oblasti finančného trhu. Je na právnickej osobe, či oprávnenie, ktoré získala, bude aj reálne vykonávať.

Oprávnením, ale zároveň aj povinnosťou, je vykonávanie zdravotníckych úkonov. Ide o výkon týchto úkonov v mene právnickej osoby. Ak právny poriadok určitú činnosť výslovne povoľuje, alebo ju aspoň aprobuje, pripúšťa tým aj určitú mieru nebezpečenstva pre chránené záujmy, ktoré sú s takouto činnosťou spravidla spojené. Preto bývajú súčasne stanovené aj podmienky na výkon takejto činnosti, zmyslom ktorých je toto nebezpečenstvo eliminovať alebo aspoň minimalizovať. Ak sú preto splnené všetky stanovené podmienky pre výkon povolenej činnosti a napriek tomu dôjde k porušeniu chránených záujmov, nezakladá táto porucha zodpovednosť. Ak však došlo k zavinenému porušeniu stanovených podmienok, potom možno uvažovať tak o zodpovednosti trestnej,²⁵⁸ ako aj správnej.

Rovnako zaujímavou je aj problematika plnenia povinnosti, prípadne plnenia rozkazu.

Napríklad povinnosťou právnických osôb verejného práva je vykonávať ich zákonom stanovenú pôsobnosť. Nemožno uvažovať o spáchaní správneho deliktu, ale ani trestného činu právnickej osoby²⁵⁹ v prípadoch, keď príslušný orgán vykonáva svoje povinnosti ustanovené právnym predpisom. V tejto súvislosti treba spomenúť, že okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu možno aplikovať aj na súkromnoprávne vzťahy, aj keď len v obmedzenom rozsahu, tam, kde to povaha veci

²⁵⁸ Porovnaj VOKOUN, R. In ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GRÍVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R. a kol. 2014. *Trestní právo hmotné*. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 235.

²⁵⁹ V prípade trestných činov, samozrejme, za predpokladu, že by bola uzákonená trestná zodpovednosť právnických osôb vrátane právnických osôb verejného práva a v prípade správnych deliktov, ak by právnická osoba naplnila príslušnú skutkovú podstatu správneho deliktu.

pripúšťa.²⁶⁰ Napríklad, ak by sa osoba domnievala, že výkonom pôsobnosti správneho orgánu došlo k vzniku škody, pričom správny orgán postupoval v súlade s literou zákona, a teda vykonával svoje povinnosti v súlade s právnym predpisom, pričom spôsob výkonu tejto povinnosti neodporoval zákonu, potom nemožno tejto osobe prisúdiť nárok na náhradu škody, čo je vzťah súkromnoprávny.

Zaujímavosťou je, že vo vzťahu k správnym deliktom sa často spomína²⁶¹ ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu aj porušenie povinnosti právnickej osoby a konanie na príkaz podľa § 6 ZoP. Vo svojej podstate ide o inú formu výkonu povinnosti. So záverom, že ide v tomto prípade o okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu však nesúhlasím.

Porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe a konanie na príkaz je upravený nasledovne: *za porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe zodpovedá ten, kto za právnickú osobu konal alebo mal konať, a ak ide o konanie na príkaz, ten, kto dal na konanie príkaz*. Možno si povšimnúť diametrálny rozdiel legislatívneho vyjadrenia vo vzťahu k teoretickým znalostiam o okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť činu.

Z legislatívneho hľadiska možno túto okolnosť označiť za okolnosť vylučujúcu vyvodenie administratívnej zodpovednosti. Uvedené vyplýva predovšetkým z využitia legislatívneho jazyka, ktorý ustanovuje, že za „porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe zodpovedá“. Rovnaký záver možno oprieť aj o systematický výklad zákona o priestupkoch, keďže toto ustanovenie nasleduje za ustanovením upravujúcim vznik priestupkovej zodpovednosti, pričom okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu sú vymedzené v § 2 ods. 2 ZoP.

V komentári k tomuto ustanoveniu sa dočítame, že zodpovednosť za priestupok je zohľadnením princípu osobnej individuálnej zodpovednosti. Právnická osoba teda nemôže byť páchatelom priestupku. Ustanovenie rieši problematiku zodpovednosti v prípade, keď právnu povinnosť má právnická osoba a porušenie tejto zodpovednosti má znaky priestupku, ak z povahy veci nie je jednoznačne identifikovateľné, že priestupok môže spáchať len fyzická osoba vo všeobecnosti, a nie ako zamestnanec (člen) právnickej osoby (...). Aj v tomto prípade treba skúmať, či sa voči fyzickej osobe nemá vyvodiť administratívnoprávna zodpovednosť za tzv. iný správny delikt než za priestupok (...). Subjektom priestupku podľa tohto ustanovenia sú dve skupiny osôb, ktoré sa členia podľa toho, či ide alebo nejde o konanie na príkaz (ústny alebo

²⁶⁰ K tomu bližšie pozri BURDA, E. In BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. 1. časť*. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 158-159.

²⁶¹ Napríklad CEPEK, B. In VRABKO, M. a kol. 2012. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava : C. H. Beck, 2012, s. 285; PRÁŠKOVÁ, H. In HENDRYCH, D. a kol. 2012. *Správni právo. Obecná časť*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 430; MATES, P. In MATES, P. a kol. 2010. *Základy správneho práva trestného*. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 55; PRÁŠKOVÁ, H. 2013. *Základy zodpovednosti za správni delikty*. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 359; SPIŠIAKOVÁ, H. 2015. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015, s. 29.

pisomný). V prvom prípade je zodpovedná za priestupok osoba, ktorá dala na konanie, ktoré má znaky priestupku, príkaz. V druhom prípade je zodpovedná osoba, ktorá komisívne alebo omisívne porušila povinnosť uloženú právnickej osobe.²⁶²

Pertraktované ustanovenie zákona o priestupkoch upravuje dve možné situácie, počas ktorých nedôjde k vyvodu zodpovednosti voči právnickej osobe, ale voči fyzickej osobe, ktorá konala alebo mala konať v mene právnickej osoby.

V prvom prípade ide o konania, v ktorých bola povinná konať právnická osoba, avšak k takémuto konaniu neprišlo. Druhý prípad sa týka situácií, keď v rámci organizácie právnickej osoby dostal príkaz konať jej zamestnanec, a toto jeho konanie naplnilo znaky skutkovej podstaty priestupku.²⁶³ V prvom prípade sa vyvodí zodpovednosť voči osobe, ktorá mala konať v mene právnickej osoby a v druhom prípade sa vyvodí zodpovednosť voči fyzickej osobe, ktorá na konanie dala príkaz.

Na základe uvedeného možno usúdiť, že ani porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe a ani konanie na príkaz, nemožno považovať za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu, pretože zodpovednosť sa vyvodí, avšak nie voči právnickej osobe, ktorá navonok konala, prípadne nekonala voči poškodenému, ale voči fyzickej osobe. Dochádza tu k akémusi personifikovaniu konania a jeho individualizovaniu.

Ako ďalší argument, že nejde o okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu, môže slúžiť aj to, že skutočnosť, keď niekto konal na príkaz iného alebo nekonal tak, ako mal konať, nemôže slúžiť ako ospravedlnenie faktu, že jeho konaním (opomenutím konania), došlo k spáchaniu priestupku. Aj v tomto prípade § 6 ZoP smeruje skôr k presunutiu vyvodu zodpovednosti za priestupok na tú osobu, ktorá spáchala priestupok (alebo ktorá svojím príkazom dala podnet na jeho spáchanie) a nie k chápaniu tohto činu ako činu právom dovoleného.

Domnievam sa, že inštitút porušenia povinnosti uloženej právnickej osobe a konania na príkaz je veľmi progresívnym inštitútom, vďaka ktorému možno priamo postihnúť osobu páchatela priestupku ako osobu, ktorá zodpovedala za správanie právnickej osoby, ktorej je zamestnancom (členom). Porušenie povinnosti uloženej právnickej osobe a konanie na príkaz preto nemožno považovať za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu, ktorej aplikáciou dochádza k nemožnosti sankcionovania páchatela.

²⁶² MACHAJOVÁ, J. 1998. *Základy priestupkového práva. Komentár*. Šamorín : Heuréka, 1998, s. 35-36.

²⁶³ Príkladom môže byť § 21a zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám (zákon o slobode informácií) (priestupok na úseku práva na prístup k informáciám), podľa ktorého sa priestupku dopustí ten, kto a) vedome vydá a zverejní nepravdivé alebo neúplné informácie, b) vydaním rozhodnutia alebo vydaním príkazu, alebo iným opatrením zapríčini porušenie práva na prístup k informáciám, c) poruší inú povinnosť ustanovenú týmto zákonom. Vo všeobecnosti treba dodať, že toto ustanovenie by sa malo využiť len v takom prípade, ak už nedošlo k sankcionovaniu samotnej právnickej osoby (správny delikt právnických osôb) a zároveň k sankcionovaniu samotného zamestnanca (správny disciplinárny delikt).

Pri náhľade na všetky okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu možno dospieť k záveru, že spoločnosť v konečnom dôsledku chráni a sú pre spoločnosť v istom slova zmysle vítané, a preto čin, ktorý sa môže javiť ako sankcionovateľný, je činom spoločnosťou akceptovaným. V prípade porušenia povinnosti uloženej právnickej osobe a konania na príkaz to tak nie je. V oboch prípadoch tejto „okolnosti“ nie je celkom zrejmé, ako by mali chrániť spoločnosť. Keď vezmeme do úvahy príklady, kedy môže dôjsť k aplikácii tejto okolnosti, dospejeme k záveru, že záujem spoločnosti v podobe sankcionovania páchatela je naďalej na mieste a je priam vítaný.

Podstatou § 6 ZoP je teda okolnosť vylučujúca zodpovednosť právnickej osoby. Aj tu treba podotknúť, že to neznamena, že nemožno vyvodiť zodpovednosť voči právnickej osobe.²⁶⁴ Pokiaľ konanie právnickej osoby naplnilo znaky správneho deliktu právnickej osoby, ktorého objekt je odlišný od objektu priestupku, možno aj voči právnickej osobe vyvodiť administratívnu zodpovednosť; v tomto prípade nejde o porušenie princípu *ne bis in idem*.

Na základe uvedeného sa domnievam, že výkon práva a povinnosti jednoznačne je okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť správneho deliktu právnickej osoby. Výkonu práva a povinnosti ako všeobecnej okolnosti vylučujúcej protiprávnosť činu sa pritom možno domáhať aj v prípade, ak táto okolnosť nie je vyslovene uznaná právnym predpisom. Možno ju totiž priamo odvodiť z čl. 2 ods. 2 a čl. 1 ods. 1 Ústavy SR. Na strane druhej jedinou okolnosťou vylučujúcou administratívnu zodpovednosť právnickej osoby je porušenie povinnosti právnickej osoby a konanie na príkaz podľa § 6 ZoP, ktorý však nevylučuje vyvodenie administratívnej zodpovednosti právnickej osoby, ak bol porušený aj iný objekt správneho deliktu než ten, ktorý je chránený ako priestupok.

3.1.2 Dovoľené riziko

Ide o ďalšiu okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu. Z hľadiska *de lege lata* ide o inštitút, ktorý v predpisoch správneho práva nepoznáme. Tento právny inštitút je zakotvený len v Trestnom zákone. Ako uvediem ďalej, tak vzhľadom na jeho špecifickosť a neexistenciu konkrétnej právnej úpravy, sa tohto inštitútu v správnom práve nemožno dovoliť. Na strane druhej však nič nebráni tomu, aby správny orgán túto okolnosť zobral do úvahy pri výbere druhu a výmery sankcie a prihliadol na ňu ako na istú podobu poľahčujúcej skutočnosti. To isté platí aj vtedy, ak by neboli naplnené všetky predpoklady dovoľeného rizika.

Pri vymedzení podstaty dovoľeného rizika možno využiť trestnoprávnu teóriu.

Podstata dovoľeného rizika spočíva v tom, že v záujme dosiahnutia očakávaného spoločensky prospešného výsledku v oblasti výroby a výskumu, je prípustné ohro-

²⁶⁴ Porovnaj ČERVENÝ, Z., ŠTAUF, V. 2000. *Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. Praha : Linde, 2000, s. 21.